

Handläggare
Lena Alksten
Telefon: 08 508 36 241

Till
Äldrenämnden
den 15 november 2016

Remissvar gällande förslag till Program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck

Förvaltningens förslag till beslut

1. Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen om Program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.
2. Omedelbar justering

Ann-Christine Hansson
Förvaltningschef

Raili Karlsson
Avdelningschef

Sammanfattning

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck finns tyvärr i alla delar av samhället. Äldre personer är en särskilt utsatt grupp som påverkas av faktorer som gör dem extra sårbara vid våldsutsatthet. Remissvaret definierar begreppet våld och tar upp olika former av våld samt olika faktorer som påverkar utsattheten. Programmet förordar en gedigen kompetensutveckling kring hur man förebygger våld och agerar när våld har uppstått.

Programmet presenterar mål för utbildningsinsatser i våldsförebyggande arbete för medarbetare och chefer samt anger att det våldspreventiva arbetet ska anges i lämpligt policydokument i verksamheten, exempelvis likabehandlingsplan eller motsvarande och att det våldspreventiva arbetet i staden ska vara samordnat, evidensbaserat och av hög kvalitet.

Äldreförvaltningen anser att programmet tar hänsyn till den utsatta grupp som äldre utgör och att de insatser som föreslås enligt programmet utgör en god grund för stadens fortsatta arbete mot våld i nära relationer och mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Bakgrund

Socialförvaltningen har tagit fram ett förslag till Program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Programmet baseras på tidigare program men är reviderat. Äldreförvaltningen har varit med i framtagandet av programmet i den referensgrupp som även bestod av representanter från två stadsdelsnämnder, arbetsmarknadsnämnden, idrottnämnden, utbildningsnämnden, Kansliet för mänskliga rättigheter, Origo resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck samt socialnämndens skyddade boenden. Äldreförvaltningen har fått ärendet på remiss från kommunstyrelsen.

Ärendet

Det finns flera definitioner av våld. I förslaget till Program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck används Per Isdals definition.

”Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något som den vill.”

Förenta Nationerna definierar våld på följande sätt:

”Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet”

(Deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor, 1993)

Socialstyrelsen beskriver att våld i nära relationer är ofta ett mönster av handlingar som kan vara allt ifrån subtila handlingar till grova brott. Det handlar om allt ifrån att bli förlöjligad till att utsättas för våldtäkt eller allvarliga hot. Det är ofta kombinationer av fysiskt, sexuellt och psykiskt våld. De har delat upp de olika formerna av våld i fem rubriker och man kan bli utsatt för en eller flera former samtidigt.

1. Fysiskt

Kan vara knuffar, att bli fasthållen, dragen i håret, slagen eller sparkad.

2. Sexuellt

Våldtäkt eller andra påtvingade sexuella handlingar, alternativt sexuella handlingar, som den utsatte inte vågar säga nej till räknas till sexuellt våld.

3. Psykiskt

Direkta eller indirekta hot eller förlöjligande. Även våld eller hot om våld mot husdjur kan räknas till den psykiska utsattheten.

4. Social utsatthet

Frihetsinskränkningar som isolering genom att bli hindrad från att träffa släkt och vänner eller att delta i sociala aktiviteter.

5. Materiellt/ekonomisk utsatthet

Personliga tillhörigheter slås sönder eller förstörs avsiktligt. Kan även innebära att en part i en nära relation förmås skriva under papper som får negativa konsekvenser för densamme. Människor som är beroende av andra personer för vård och omsorg i vardagen kan även utsättas för vanvård eller försummelse, som undanhållande av medicin eller att inte få tillräckligt näringsriktig kost.

De här definitionerna hjälper oss att förstå att våld inte handlar om slag och sparkar utan kan också handla om att en person som behöver sin tandprotes för att tugga mat blir i fråntagen den eller någon som blir hindrad från att gå ut på grund av att någon gömt undan kläder och skor.

Remissen beskriver att våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är ett stort och allvarligt samhällsproblem där de våldsutsattas mänskliga rättigheter upprepat kränks. I Stockholm, liksom i övriga landet och världen, utsätts varje år ett stort antal människor för våld från en närstående. Ofta sker våldet på den plats där man ska kunna känna sig som tryggast, hemma.

Våldet och förtrycket tar sig många olika uttryck, från verbala kränkningar, kontroll och isolering, till grovt fysiskt och sexuellt våld. Våld kan också utövas i hederns namn, och då vara kollektivt sanktionerat. I den absoluta majoriteten av fallen som rör vuxna människor är förövaren en man och offret en kvinna.

Barn upplever våld både i form av att en närstående vuxen, ofta en förälder, utövar våld mot den andra föräldern, och i form av att de själva blir direkt utsatta. Detta är en kränkning av barnets rättigheter.

Även i familjer med äldre familjemedlemmar kan det finnas barn som far illa. Våldet orsakar stort mänskligt lidande i form av bland annat psykisk och fysisk ohälsa, svårigheter att arbeta eller koncentrera sig på skolan, och bristande förmåga att ge omsorg till och ta hand om sina barn. Våldets konsekvenser kostar också samhället stora summor varje år.

Inom äldreomsorgens verksamheter bör medarbetarna vara särskilt uppmärksamma på att vissa personer påverkas av faktorer som gör dem extra sårbara vid våldsutsatthet. En person kan vara påverkad av flera faktorer samtidigt. Sådana faktorer är exempelvis:

Att ha en eller flera funktionsnedsättningar

Det kan innebära svårigheter att förflytta sig själv, kommunicera, sköta sin personliga hygien eller att förstå och skydda sig mot att bli utnyttjad ekonomiskt. I vissa fall är personen beroende av andra för att klara sin vardag och det innebär en särskilt utsatthet. Här kan det också finnas exempelvis assistenter som personen också har en nära relation till. Inom en hederskontext anses det ofta skamligt att ha en funktionsnedsättning vilket innebär en ökad utsatthet för en person som lever i en sådan kontext.

Att vara äldre

Äldre har ofta precis som personer med funktionsnedsättning större behov av hjälp från omgivningen vilket skapar ett beroende. Våldsutövare kan utöver partner också vara exempelvis vårdare eller vuxna barn.

Att leva i missbruk

Kvinnor som missbrukar kan vara utsatta för våld från flera olika personer, exempelvis andra missbrukare och sin partner. Partnern kan skydda henne mot andras våld samtidigt som partnern själv utsätter kvinnan för våld. Många skyddade boenden tar inte emot kvinnor i missbruk och ofta ses kvinnorna i första hand som missbrukare och utsattheten ses som en konsekvens av beroendet av alkohol eller droger. Droganvändning ses i en hederskontext som skamligt vilket kan göra en person i en sådan kontext än mer utsatt.

Att vara homo- eller bisexuell, transperson eller queer, HBTQ
Våld i HBTQ-personers parrelationer osynliggörs i vissa fall, till en del beroende på rådande heteronormativa föreställningar hos professionella. Det kan exempelvis handla om att våldet inte uppmärksammas för att den professionelle inte tänker tanken att en kvinna kan utsätta en annan kvinna för våld. Det är inte lika vanligt att HBTQ-personer söker hjälp för sin utsatthet. Transpersoner kan vara extra utsatta, både på grund av att de har en särskild utsatthet för våld och för att det kan råda kunskapsbrist hos professionella. I en hederskontext betraktas det ofta som avvikande att vara homo-

eller bisexuell, transperson eller queer, vilket gör att en sådan sårbarhetsfaktor har än större betydelse för personer i en sådan kontext.

Att ha utländsk bakgrund

Att ha utländsk bakgrund kan innebära ökad sårbarhet i form av bland annat att socialt nätverk kan vara mindre eller saknas, språksvårigheter och att kunskap om rättigheter och vart man ska vända sig för att få hjälp saknas eller inte är lika stora. Vissa personer med utländsk bakgrund har också en osäker legal status i Sverige, exempelvis för att de saknar uppehållstillstånd eller uppehållsrätt. Det kan innebära en ytterligare sårbarhet i form av att till exempel inte våga kontakta myndigheter för hjälp.

Att leva i en hederskontext

Att vara utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck kan utgöra en särskild sårbarhet. Då en stor del av, eller hela, personens nätverk kan vara inblandat i förtrycket har den utsatta inte någon närstående att vända sig till för stöd och skydd. Många som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är unga och är därför mer beroende av sitt nätverk. Även äldre personer kan vara särskilt utsatta till följd av detta.

Programmet beskriver att förebyggande insatser kan göras på tre olika nivåer.

Primärpreventiv nivå

Universella insatser, det vill säga sådant som riktar sig till alla barn, ungdomar och vuxna, innan våldet och det hedersrelaterade våldet har skett. Det vill säga våldsförebyggande arbete genom ett normkritiskt förhållningssätt.

Sekundärpreventiv nivå

Omedelbara insatser när våldet har skett, exempelvis att den eller de som har utsatts kommer i säkerhet och att eventuella skador dokumenteras.

Tertiärpreventiv nivå

Fokus på insatser på längre sikt efter att våldet har skett. Det kan handla om bearbetning av trauma för våldsutsatta och behandling av våldsutövare i syfte att våldet ska upphöra.

Det är främst den sekundär- och tertiärpreventiva delen som har direkt koppling till äldreomsorgen. Men det är viktigt att tänka på att det kan finnas barn i familjer där en förälder har hög ålder och hedersrelaterat våld slutar inte nödvändigtvis för att man blir äldre.

För att kunna jobba på nivåerna och vara medveten om hur våldsstrukturerna uppstår är det viktigt att medarbetarna i staden får rätt stöd, utbildning och vägledning.

Programmet har föreslagit en omfattande kompetensutveckling om bland annat våldsförebyggande åtgärder.

Programmet har satt upp mål och delmål för medarbetare under programperioden och det långsiktiga målet är att:

1. Medarbetare i stadens verksamheter arbetar våldsförebyggande utifrån ett normkritiskt förhållningssätt. Därför behöver medarbetarna få grundläggande kunskap i;
 - våldsförebyggande arbete utifrån ett normkritiskt förhållningssätt
 - arbete som förebygger hedersrelaterat våld och förtryck, utifrån ett normkritiskt förhållningssätt
2. Medarbetare i äldreomsorgens verksamheter med särskilt ansvar för förebyggande arbete ska få fördjupade kunskaper i,
 - våldsförebyggande arbete och om kopplingen mellan maskulinitetsnormer och våld i nära relationer
 - i att arbeta förebyggande mot hedersrelaterat våld och förtryck, och om kopplingen mellan normer och våld och förtryck
 - att se tecken på utsatthet och vågar fråga om det
3. Chefer i äldreomsorgens verksamheter med särskilt ansvar för förebyggande arbete ska få fördjupade kunskaper om våldspreventivt arbete

I förslaget till program står det att utformningen av det våldspreventiva arbetet anges i lämpligt policydokument i verksamheten, exempelvis likabehandlingsplan eller motsvarande och att det våldspreventiva arbetet i staden ska vara samordnat, evidensbaserat och av hög kvalitet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av äldreförvaltningen. Kommunstyrelsens pensionärsråd (KPR) har tagit del av ärendet 2016-10-11. De fackliga organisationerna har tagit del av ärendet i förvaltningsgruppen 2016-10-12.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen instämmer i att kunskap om våld i nära relationer hos berörd personal är viktig och att kompetensen om detta hos medarbetarna ska öka.

Äldre personer påverkas ofta av faktorer som gör dem extra sårbara vid utsatthet för våld. Det kan vara ett ökat beroende av stöd från sina närstående eller omsorgspersonal i att få i sig näringsriktig mat, ta sina läkemedel, sköta sin personliga hygien, hantera sin ekonomi på grund av nedsättningar av förmågor som påverkats av hög ålder eller sjukdom.

Inom äldreomsorgen finns samtliga målgrupper som beskrivs i programmet och en individ kan tillhöra flera riskgrupper. Det är därför av yttersta vikt att äldreomsorgen tar hänsyn till alla dessa delar och att medarbetarna har en gedigen kompetens i frågan och att arbetsplatsen även har en struktur på möten så frågorna behandlas kontinuerligt.

För att kunna agera förebyggande behöver medarbetarna inte bara enskilda utbildningsinsatser utan också ha en regelbunden dialog i det dagliga arbetet för att vara uppmärksam på frågan.

Förvaltningen ställer sig positiv till de förslagen om hur arbetet mot våld ska läggas upp med gedigna utbildningsinsatser på olika nivåer, att frågan skrivs in i befintliga policydokument som likabehandlingsplanen. Medarbetarna i äldreomsorgens verksamheter ska samverka med berörda parter såväl inom som utanför organisationen för att förebygga våld och agera om våld har uppstått. Alla medarbetare i stadens verksamheter ska veta vart man ska vända sig om en vuxen våldsutsatt person vill ha stöd alternativt om ett barn upplever våld, eller om en person som utövar våld vill söka hjälp för att förändra sitt beteende.

Bilagor

1. Remissen om förslag till Program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017 - 2020